

KAFOMET PRE MATERSKÉ ŠKOLY - ŠPECIÁL

VÝTVARNÁ EDUKÁCIA

NETRADIČNÉ VÝTVARNÉ STRATÉGIE V MATERSKEJ ŠKOLE

Doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD. a kol.

INFRA, s. r. o. v spolupráci s INFRA Slovakia, s . r. o.
www.kafomet.sk
2010

infra®

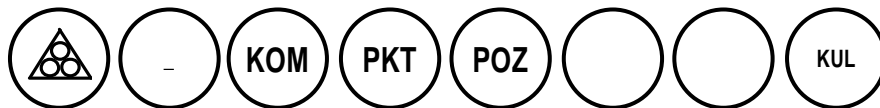
OBSAH KAFOMET ŠPECIÁL

VÝTVARNÁ EDUKÁCIA

Netradičné výtvarné stratégie v materskej škole

Názov príspevku	Meno autora	Ev. číslo	Oblasti podľa ŠVP ISCED 0		
			KOG	PMO	SEM
Výtvarná komunikácia (1. časť)	Doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.	RÔZ-003.2			
Čaro jesenného stromu	Doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.	RÔZ-004.1			
Farebný panáčik	Bc. Hana Jakubíková	RÔZ-005.2			
Ja a môj farebný svet	Doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.	RÔZ-006.2			
Umelci ako Vincent van Gogh	Doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.	RÔZ-007.1			
Výtvarná komunikácia (2. časť)	Doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.	RÔZ-008.3			
Vianoce netradič. výtvarnými technikami	Bc. Veronika Oravcová	RÔZ-009.3			
Výtvarná komunikácia (3. časť)	Doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.	RÔZ-010.1			
Žijú medzi nami	Doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.	RÔZ-011.2			
Môj dom, môj hrad	Doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.	RÔZ-012.3			
Pod' a usmej sa	Doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.	RÔZ-013.2			
Výtvarná komunikácia (4. časť)	Doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.	RÔZ-014.1			
Námety na multikultúrnu výchovu	Mgr. Tünde Leginusová	RÔZ-015.3			

Pásiky pri oblastiach vyjadrujú, do akej miery je príspevok prepojený s konkrétnou vzdelávacou oblasťou rozvoja osobnosti dieťaťa (čierna - najviac, šedá - viac, biela menej/vôbec).

Výtvarná komunikácia (1. časť)

Zámer celku:

Dieťa v materskej škole sa postupne oboznamuje s výtvarným jazykom ako prostriedkom výtvarnej komunikácie a učí sa ho efektívne využívať vlastným, jedinečným spôsobom. Prostredníctvom inšpirácie umením nadobúda pozitívny vzťah k výtvarnému umeniu a má možnosť vyjadrovať a prezentovať svoj postoj k nemu.

Výkonové štandardy

(špecifické ciele): Uvedené pri každom námete (príspevky RÔZ 004 - 007).

Edukačné ciele

(čiasťkové ciele): Uvedené pri každom námete (príspevky RÔZ 004 - 007).

Pomôcky: Uvedené pri každom námetovom liste a aktivite.

Popis:

Východiská:

Koncept oboznamovania detí v materskej škole s princípmi umenia a s výtvarným jazykom, jeho možnosťami rozvíjania a použitia v detskej tvorbe vychádza z návrhu nového obsahu výtvarnej edukácie v materskej škole, ktorý sa delí na štyri základné komponenty (D. Valachová, 2008):

1. VÝTVARNÝ JAZYK A PRINCÍPY UMENIA
2. MATERIÁLY A TECHNIKY
3. KONTEXTY
4. DIZAJNOVÉ STRATÉGIE

Súčasťou komponentu VÝTVARNÝ JAZYK A PRINCÍPY UMENIA je objavovanie vyjadrovacích výrazových prostriedkov výtvarného umenia a prostredníctvom nich rozvíjanie uvedomenia si zrakových a iných podnetov z princípov umenia a ich využitia pri tvorbe. Deti používajú výtvarné vyjadrovacie prostriedky vo svojich výtvarných vyjadreniach vlastným, svojím spôsobom. Okrem toho, k vyjadrovacím výrazovým prostriedkom výtvarného umenia patrí aj nemenej dôležitá inšpirácia a práca s výtvarným umením priamo a sprostredkované.

Prostredníctvom námetových listov KAFOMETu postupne ponúkame učiteľkám niekoľko inšpiratívnych námetov, ktoré môžu využiť pri aktivitách s výtvarným zámerom s novým, moderným obsahovým zameraním.

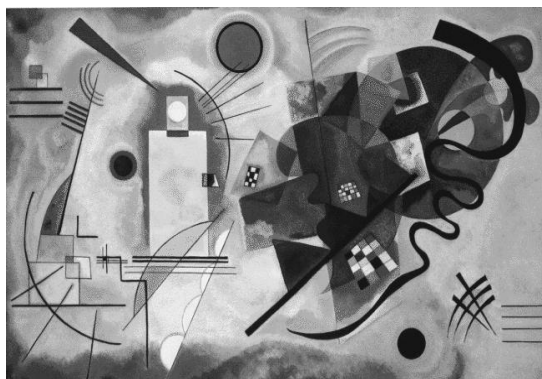
VÝTVARNÝ JAZYK

Model tradičného výtvarného jazyka - chápanie výtvarného umenia, ktoré existuje v podobe výtvarných artefaktov a má tradičnú materializovanú formu sochy, obrazu, pod. Vychádzame pri tom z troch základných výtvarných činností: kreslenia, maľovania a modelovania. **Základnými stavebnými prvkami sú LÍNIA, ŠKVRNA, HMOTA – sami osebe ešte nie sú znakmi, ďalšími prvkami sú: TVAR, SVETLO, FARBA, MATERIÁL – ZÁKLADNÉ VYJADROVACIE PRVKY** – tieto prispôbujú svoje kvality iným prvkom (hovoríme o flexibilitate) – vstupujú do vzťahov so základnými stavebnými prvkami: **lína má tvar, prípadne svetlosť, farbu, alebo je v nejakom materiáli, škvrna je farebná, prípadne má tvar, svetlosť, ale môžeme ju nájsť aj v materiáli, hmota sa nerozlučne spája s materiálom, ale má aj tvar, svetlosť, farbu.**

Wassily Kandinsky
Kompozícia X

Žltá, červená, modrá

AKTIVITA Č. 2

Výtvarný námet: Pestré guľôčky.

Výtvarné inštrumenty: Novinový papier, tekuté lepidlo, nádoba, krepové papiere rôznej farby, nožnice.

Postup:

Učiteľka prinesie deťom farebné guľôčky. Deti sa s nimi môžu hrať, chytať ich, kotúľať. Učiteľka sa ich spýta, či by si aj oni chceli vyrobiť rôzne veľké guľôčky. Rozdá deťom novinový papier, z ktorého si každý vytvorí guľu. Krepový papier, ktorý majú vopred nastrihaný na pásy, si deti namáčajú v nádobe (najlepšie v pozdĺžnej táčke) a omotávajú guľu, až kým nie je celá farebná. Môžu vzniknúť viacfarebné alebo jednofarebné gule, ktoré treba nechať vyschnúť.

AKTIVITA Č. 3

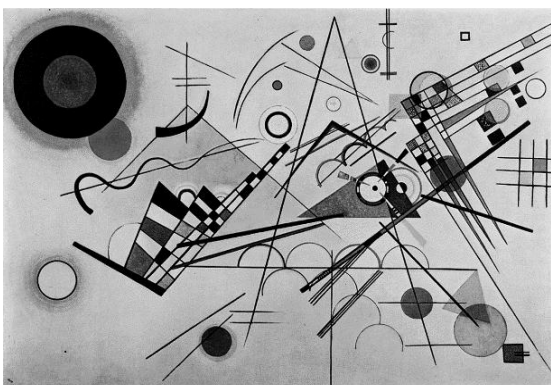
Výtvarný námet: Bicykel.

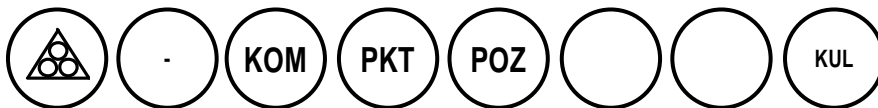
Výtvarné inštrumenty: Obraz Kompozícia VIII, výkres A3, suchý pastel, lepidlo, nožnice.

Postup:

Deti motivujeme obrazom Kompozícia VIII a zároveň obrázkom bicykla. Učiteľka vyzve deti, aby nachádzali medzi jednotlivými výjavmi podobnosti. Následne ponúkne deťom čiernobiely obraz, kde deti vyfarbujú, vystrihujú a lepia na výkres kruhy rôznej veľkosti. Vytvorí tak kolesá bicykla, ktorého kostru dokresľujú. V priebehu činnosti neovplyvňujeme výtvarný prejav detí, ale rešpektujeme ich individuálne výtvarné sebavyjadrenie.

Wassily Kandinsky
Kompozícia VIII

Výtvarná komunikácia (2. časť)

Zámer celku: Výtvarné techniky predstavujú špecifický prostriedok výtvarného obrazu, prostredníctvom ktorých má dieťa možnosť vyjadrovať zmyslové a kognitívne poznanie a svoj vlastný vzťah k sebe, k svojmu okoliu a svojmu svetu.

Výkonové štandardy

(špecifické ciele): Uvedené pri každom námete (RÔZ-009 Vianoce netradičnými výtvarnými technikami).

Edukačné ciele

(čiastkové ciele): Uvedené pri každom námete (RÔZ-009 Vianoce netradičnými výtvarnými technikami).

Pomôcky: Uvedené pri každom námetovom liste a aktivite.

Popis:

Východiská:

V predchádzajúcej časti Výtvarná komunikácia (1. časť) sme predstavili nový, progresívny obsah výtvarnej edukácie v predprimárnom vzdelávaní, ktorý má celkom štyri komponenty. Venovali sme sa prvému komponentu – Výtvarnému jazyku a princípom umenia. V tomto celku sa budeme venovať druhému komponentu – Materiálom a technikám.

1. Výtvarný jazyk a princípy umenia
2. **Materiály a techniky**
3. Kontexty
4. Dizajnové stratégie

VÝTVARNÉ TECHNIKY A MATERIÁLY

Výtvarné techniky môžeme rozdeliť podľa kritérií ich vzniku na plošné a priestorové formy. Toto delenie je klasické, teda nezahŕňa ďalšie kritériá. Okrem klasických existujú aj netradičné výtvarné techniky a materiály. V súčasnosti sa okruh výtvarných techník rozšíril o ďalšie, moderné a kombinované techniky. Napriek tomu sa mnohé výtvarné techniky nedajú jednoznačne zaradiť do zvoleného členenia, preto sú priradené k blízkym technikám, napr. okdrývacia technika na vosku a i.

Delenie výtvarných techník

A. PLOŠNÉ VÝTVARNÉ TECHNIKY

Kresba

Patrí nielen k najstarším výtvarným prejavom človeka vôbec, ale je taktiež jednou z najčastejšie využívaných techník v školskej praxi. Základným vyjadrovacím prostriedkom kresby je línia. Línia kresbového materiálu môže byť tenká, hrubá, vlnitá, ostrá, roztraseaná, prerušovaná. Jej kvalita závisí od tlaku a pohybu ruky. V krátkosti predstavíme techniky, ktoré sa využívajú

Postup:

1. Motivačná časť: Učiteľka príde medzi deti s anjelskými krídlami na chrbte, zaujme deti a porozpráva sa o tom, čo im to pripomína a podobne. Necháme deti, aby si ich postupne vyskúšali. Povieme si o tom, z čoho sú tieto anjelské krídla vyrobené – z pierok. Navrhujeme deťom, aby si išli aj ony vytvoriť z takýchto pierok niečo pekné, vianočné. Dáme im makety viacerých anjelikov, deti si vyberú, ktorého budú stvárňovať, prípadne si vymyslia vlastného.
2. Na výkres si obkreslia zvoleného anjelika podľa makety alebo si nakreslia svojho vlastného. Anjelika si vystrihnú. Tyčinkovým lepidlom nalepujú pierka na anjela. Deti upozorníme na to, aby si lepidlo dávali na papier postupne, inak sa im pierka nalepia aj tam, kde ich nebudú chcieť zatiaľ mať. Takto si postupne ponalepujú pierka na celého anjelika. Ak deti budú chcieť a zvládnu to, môžu anjelikovi dokresliť tvár či ruky. Pri dokončovaní anjelikov si ich budú deti navrchu dierkovať dierkovačkou. Cez vzniknutý otvor navlečú nitku alebo stužku.
3. Každé dieťa si vezme svojho podpísaného anjelika a zavesí si ho na vianočný stromček ako ozdobu, ktorú si samo vyrobilo.

ZIMA – VIANOCE

Výtvarný námet: Pomocou zemiakových odtlačkov vyzdobíť papierovú tašku.

Pomôcky: Papierové tašky, jedna veľká taška, odtlačky vyrobené zo zemiakov, temperové farby, misky, handričky, obrusy.

Postup:

1. Motivačná časť: Predvedieme divadielko pomocou maňušky Marušky. V jej mene sa prihovorme deťom: „*Deti, pozrite, ja som si dnes kúpila krásnu farebnú tašku, no len čo som vyšla von z obchodu, na celú tašku mi napadol sneh a farbu z nej zmyl. Ostala takáto biela a ja by som bola veľmi šťastná, keby som ju mala takú pomalovanú ako predtým. Preto som prišla za vami, lebo so počula, že vy veľmi radi maľujete a s taštičkou mi pomôžete.*“ S deťmi sa porozprávame o tom, ako budeme taštičky zdobiť.
2. Výzdoba tašiek. Najprv sa deti postavia okolo stolíka a technikou otláčania zemiakových odtlačkov budú zdobiť Maruškinu taštičku. Na stole budú mať 5 – 6 odtlačkov vyrezaných zo zemiakov. Tie budú namáčať do temperových farieb, ktoré budú mať na stole v mištičkách.
3. Povieme deťom, že si môžu vybrať ktorýkoľvek zemiakový odtlačok, namočiť ho do niektorej farby a potom pomaly odtlačiť na tašku. Tento postup deťom predvedieme, ak techniku nepoznajú. Deti budú spoločne vyzdobovať túto tašku. Keď to budú mať hotové, dáme ju usušiť. Každé dieťa dostane malú bielu zhotovenú taštičku, ktorú si bude môcť samo ozdobiť. Takto budú mať deti kolektívny aj samostatný výtvarný produkt, prácu.
4. Záverečná časť: Takto deti pomôžu Maruške s jej problémom. Ona sa im poďakuje a vezme si svoju tašku, ktorá je opäť farebná a krásna.

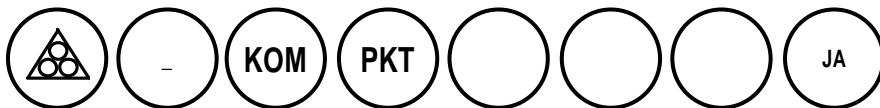
MAĽOVANIE FAREBNOU SOĽOU

Výtvarný námet: Pomocou farebnej soli vytvoriť netradičné výtvarné diela.

Pomôcky: Výkresy A4, soľničky, práškové temperové farby, lepidlo, soľ, čisté kancelárske papiere, štetce.

Postup:

1. Motivačná časť: Ukážeme si niektoré z pripravených pomôcok (celý balík soli, soľničky) a spýtame sa detí, či by vedeli povedať, na čo sme ich priniesli. Potom kladieme ďalšie otázky. Napr.: „*Na čo všetko sa dá soľ použiť? Videl už niekto robiť so soľou niečo iné ako soliť?*“ Rozhovorom deti privedieme k tomu, že dnes budeme pomocou soli, ktorou doma solia jedlo, aj maľovať.
2. Deti si premyslia nejaký vianočný motív, ktorý by chceli nakresliť soľou. Pripravíme im soľničky, práškové temperové farby, soľ, lepidlo. Deti si vyložia na stoly výkresy. Vytvoríme si farebnú soľ. Každé dieťa dostane jednu soľničku, farbu, akú chce, a soľ. Soľ aj ľubovoľnú temperu nasypeme do soľničky, tým sa zmiešajú a vytvorí sa farebná soľ. Vysvetlíme im princíp maľby soľou. Najprv si pomocou štetca nanesú na výkres lepidlo, tým urobia začiatok motívu. Potom vezmú soľničku

Môj dom, môj hrad

Zámer celku:

Architektúra je jedným z druhov umenia a je súčasťou nášho každodenného života. Dotvára prostredie, ktoré nás obklopuje. Historické budovy dokumentujúce minulosť sa tešia obľube aspoň u turistov a tých, ktorí sa zaoberajú dejinami, no tie súčasné sú vnímané z čisto pragmatického hľadiska. Preto nik nepovažuje za dôležité vzbudzovať u detí záujem o architektúru, ktorá rovnako ako ostatné druhy umenia vplýva na ich estetické cítenie. Projekt prezentuje jeden z možných spôsobov oboznamovania detí s architektúrou s dôrazom na komponent kontextov v obsahu výtvarnej edukácie.

Výkonové štandardy

(špecifické ciele):

Využívať koordináciu zraku a ruky J (19) (PMO), uvedomovať si a uplatňovať vlastnú jedinečnosť a vlastné nápady so zreteľom na jedinečnosť iných detí v skupine J (46) (SEM), uplatňovať tvorivosť v hre (aj vo výtvarnej hre) K (146) (SEM), vyjadriť rôznymi umeleckými výrazovými prostriedkami pocity, dojmy z pozorovania sveta K (141) (KOG).

Edukačné ciele

(čiasťkové ciele):

Byť spôsobilý využívať koordináciu zraku a ruky pri individuálnej a skupinovej výtvarnej tvorbe J (19) (PMO), J (46) (SEM), prezentovanie sociálnych kompetencií pri príprave osláv a sviatkov K (138) (KOG), byť spôsobilý uplatňovať tvorivosť vo výtvarnej hre s bodom a líniou K (146) (SEM), aktivizovanie tvorivého myslenia prostredníctvom rôznych umeleckých výrazových prostriedkov pri výtvarnom produkovani bezprostredne prežívaných dojmov K (141) (KOG).

Pomôcky:

Uvedené pri každej edukačnej aktivite.

Postup:

Uvedený pri každej edukačnej aktivite.

DOM A HRAD

Výtvarný námet: Odtlačaním rôznych predmetov vytvoriť obrázok domu historickej alebo súčasnej budovy.

Výtvarný problém: Využitie rôznych predmetov dennej potreby na vytvorenie esteticky hodnotného diela.

Inšpirácia: Rozprávanie o tom, ako sa menilo bývanie od dávnych čias až po dnes, vysvetlenie funkcií rôznych budov.

Kľúčové slová: Rôzne druhy budov (rodinný dom, panelák, kostol, obchodný dom, materská škola, radnica, hrad, kaštieľ...).

Pomôcky: Temperové farby/ farby na maľovanie telom, štetce, výkresy.

Postup:

1. Rozhovorom o predchádzajúcej vychádzke, počas ktorej deti pozorovali okolité budovy, spravili si fotodokumentáciu, majú ju vytlačenú alebo uloženú v počítači, po krátkom hodnotení pozorovaného porovnávajú známe budovy s budovami na obrázkoch z rôznych zdrojov.

2. Snažíme sa deťom ukázať, čo všetko ovplyvňuje vzhľad budovy (funkcia, doba, v ktorej bola postavená, okolie a prostredie, ktorému musí byť prispôsobená, želania majiteľa, konštrukčné možnosti...).
3. Deti si vyberú alebo vymyslia budovu, ktorú chcú znázorniť. Môžu si nakresliť ceruzkou skicu, ktorú potom dotvoria odtlačaním rôznych predmetov (pokrčený papier, škatuľky, kocky, rozličný odpadový materiál...).

NAKRESLÍM SI DOMČEK

Výtvarný námet: Ľubovoľnou technikou dotvoriť domček alebo hrad, ktorý je naznačený len čiastočne.

Výtvarný problém: Vnesenie, využitie vlastných prvkov do vopred načrtnutého diela.

Inšpirácia: Predkreslené čiary, ktoré sú podkladom pre tvorivú činnosť dieťaťa.

Kľúčové slová: Základné časti stavieb (steny, strecha, okná, dvere...).

Pomôcky: Rôzne druhy farieb, papier s predkresleným domom/hradom.

Postup:

1. Zahráme sa hru na stavbárov. Deti diskutujú o spôsobe a postupe stavania budov, o ich vzhľade, o veľkosti, o funkcii... V rámci hry si zaspievajú pieseň: „Hra na stavbu domu...“, ktorú však začneme krátkym rozprávaním o architektoch, čo je ich úlohou, čo robia.
2. Aby deti lepšie pochopili význam práce architekta, navrhne im, aby si vybrali skicu domčeka alebo hradu, aby sa zahrali na malých architektov a skicu dokreslili podľa svojich predstáv tak, aby dom či hrad mal všetko, čo k budove patrí.

svojho „šťastného miesta“ – domova. Podporujeme u detí i verbálne vyjadrenie pocitov pri hre i dramtizácii. Deťom pomáhame kladením otvorených otázok.

5. Pre tvorivú dramatickú hru realizovanú vo dvojiciach je deťom vytvorený vhodný priestor z hľadiska možnosti posilňovania sebavedomia, ako aj prehľbovania a štruktúrovania vlastných predstáv na základe možnosti porovnávania.
6. Hlavnú časť projektu realizujeme formou výtvarného zviditeľnenia detských spontánnych výpovedí o vopred sprostredkovanej základnej životnej hodnote. Deti na základe vlastných výtvarných produktov majú možnosť v kresbe suchým pastelom na veľkom formáte A3 odkrývať konkrétne interpretácie základnej životnej hodnoty vopred spracovanej v rôznych zaujímavých aktivitách. Výtvarno-realizačnú časť projektu zámerné navrhne a realizujeme až po absolvovaní spomenutých aktivít, čo nám umožní uviesť deti do danej problematiky hravou formou a rozhovorom. Seberealizáciou v prípravných aktivitách majú deti možnosť zisťovať svoje záujmy a postoje k domovu a potom ich výtvarne vyjadriť.

7. V celkovom výraze a posune detskej tvorby na základe vzniknutých výtvarných produktov realizujeme s deťmi rozhovor, porovnávame výsledné výtvarné produkty s pôvodnými predstavami a verbálnymi interpretáciami v predchádzajúcich aktivitách. Deti okrem výtvarného zviditeľnenia vlastných spontánnych predstáv vopred sprostredkovanej životnej hodnoty majú možnosť vyjadrovať a interpretovať vlastné hodnotenie a postoje k realizovanej činnosti.

Alternatívy využitia detských kresieb domova

- Zostavenie kresieb do experimentálnej podoby nového výtvarného objektu – domček pre Tuláčika a Kláru.
- Vytváranie rôznych trojrozmerných útvarov či scény na realizáciu hry alebo divadielka v rámci multikultúrnej výchovy.

